A JSZK VÁLASZTMÁNYA MÁSODIK ÜLÉSÉNEK VITÁJÁBÓL

Ez év elején, 1972. január 25-én, 26-án és 27-én, tartotta meg második ülését a JKSz két kongresszusa közötti legmagasabb fóruma. A választmányi ülés munkájának alapját két beszámoló: Veljko Vlahović, a JKSz fejlődéséről és időszerű feladatairól és Kiro Gligorov, az időszerű társadalmi-gazdasági helyzetről és a JKSz feladatairól szóló beszámolói képezték. Tito elnök megnyitó beszéde és az ülés végén elmondott záró-szava indokoltan felhívta a küldöttek, de az egész közvélemény figyelmét.

Háromnapos ülésen (több mint 90 résztvevő szólalt fel) megvizsgálták társadalmunk alapvető kérdéseit és meghozták ezzel kapcsolatban a JKSz akcióprogramját (egyes fejezetek címe: A munkásosztály szerepének erősítése az önigazgatási társadalmi-gazdasági viszonyokban; A gazdaság megszilárdítása és fejlesztési politikája; A politikai rendszer és a közvetlen szocialista demokrácia fejlődésének időszerű kérdései; A JKSz fejlődésének és tevékenységének időszerű kérdései), amely lényegesen meghatározza most, és még jó ideig belső társadalmi fejlődésünket.

A JKSz Választmányának második ülését a vita munkajellege és nyíltsága jellemezte, továbbá az, hogy a nagy nyilvánosság, a TV közvetlen közvetítései és a jelenlevő bel- és külföldi rádiók és lapok tudósítói révén, részletesen megismerhette az ülésezés részleteit is. Az ország minden újságolvasója, így a Magyar Szó olvasója is, már másnap kézhez kaphatta nyomtatásban az ülés megnyitó beszédének és a beszámolók teljes szövegét. Ez év januárja új színt hozott eddigi tájékoztatási gyakorlatunkba. Egy hét leforgása alatt szerbhorvát nyelven a belgrádi Komunist és a szarajevói Oslobođenje nagy példányban közreadta a második ülés teljes gyorsírói anyagát (Druga konferencija Saveza Komunista Jugoslavije, Dokumenti; Izdavači: Redakcija knjiga NIP „Komunist" i NIP „Oslobođenje", štamparija NIP „Dnevnik"; Novi Sad, Beograd; 1972., str. 536). Ezt követően a szokottnál gyorsabban a Fórum kiadásában a magyar olvasó könyvalakban is kézhez kaphatta magyarul a második ülés alapvető szövegeit (A Jugoszláv Kommunista Szövetség Választmányának második ülése; fordította: Bodrits István, Hornyik György, Jancsics Miklós, Magossy László, Fórum, Újvidék 1972. 166 oldal).

Folyóiratunk az alábbiakban négy résztvevő felszólalását közli azzal a szándékkal, hogy érzékeltesse a vita alkotó jellegét, a fölmerült problémák sokrétűségét és hogy ezúttal is felhívja a figyelmet a JKSz fórumának nagy jelentőségű munkájára és az itt idézett kiadványokra. Szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy az itt leközölt viták szövegét a felszólalók nem nézték külön át és nem autorizálták. Így azok elsősorban dokumentum jellegűek, mert gyorsírói jegyzetek alapján iktatták be az említett szerbhorvát nyelvű kiadványba. Az itt közölt fölszólalások fordításai a Komunist—Oslobođenje kiadásában megjelent könyv alapján készültek.

MARKO NIKEZIĆ:

A második értekezlettől azt várjuk, hogy készítse el az elmúlt esztendő munkájának mérlegét és határozza meg a JKSz fő feladatait. Tito elvtárs bevezetője, valamint Vlahović és Gligorov elvtársak beszámolói világos, határozott voltukkal és a lényegre való összpontosultságukkal ezt a lehetőséget megközelítik.

Az elmúlt két évtizedben az anyagi méretek, valamint a szocialista tartalom szempontjából döntő átalakulás ment végbe, s a jugoszláv társadalom túlnyomó része már a modern korszakban él.

A politikai életben tapasztalható nyugtalanságnak bizonyára több oka van, ez azonban mindenekelőtt az anyagi területen végbemenő folyamatokat, valamint a társadalom politikai szervezetének e változásokhoz való idomulásával kapcsolatos problémákat juttatja kifejezésre. Az emberek milliói változtatták meg a termelés módját, ezáltal pedig nagymértékben saját gondolkodásmódjukat is. A mezőgazdaságból más foglalkozásokra való tömeges áttérés, az oktatás tömegesedése, a munkaszervezetek és kommunák önállósulása a demokratizmus új szintjével gazdagították a szocialista társadalmat.

A társadalom fejlődése sok szempontból túlnőtte a Kommunista Szövetséget, amely e változások hordozója volt és maradt. A reformról ma itt adott értékelés azt mutatja, hogy a bírálat nem cáfolat, hanem a munka folytatása. A reform nem reformizmus a nem forradalmi út értelmében. A reform a jugoszláv forradalom frontjának radikalizálása és bővítése azon keresztül, hogy minden értéket a munka alapján határozzunk meg, egyben a munkásosztály vezető szerepének, valamint a nemzetek egyenjogúságának megszilárdítása, amely e forradalom leglényegesebb tartalma. Ezért ez oda hatott, hogy a JKSz ismételten megnyílt és minden köztársaságban, autonóm tartományban ösztönözte a munkásosztály, a parasztság, az ifjúság, az értelmiség alapvető tömegeinek aktivizálódását.

A Szerb Szocialista Köztársaságban a gazdasági, politikai és eszmei differenciálódás éppen a reformért vívott küzdelemben kapott lendületet. E küzdelemben folyt a további elhatárolódás a szerb nacionalizmustól. A reform elfogadása révén tettük magunkévá azt az irányvonalat, hogy a saját erőnkre kell támaszkodnunk, és ezáltal, valamint az alkotmányfüggelékek révén megszilárdult az a meggyőződés, hogy a Szerb SzK létfontosságú érdekeit csak Jugoszláviában, az egyenjogú népek közösségében fejlesztheti tovább.

A vidékenkénti fejlődésbeli egyenlőtlenség, az ágazatonkénti egyenlőtlen gazdálkodási feltételek és a szociális különbségek jelenségei nem adnak okot arra, hogy felhagyjunk az önigazgatással, a piaci feltételeken alapuló gazdálkodással. Ugyanis nem állhatunk el a megvalósításában felmerült nehézségek miatt a nemzeti egyenjogúság politikájától sem. E jelenségek nem voltak a fő jellegzetességek, s a szocialista-ellenes erők sem voltak a legfőbb erők, amelyek ebben az időszakban aktivizálódtak. Az ipari munkásosztály szakadatlanul emelkedő szakképzettségi szintjével és a már tömegessé vált értelmiségi réteg megkezdték a munkaszervezetek és a társadalmi-politikai közösségek ügyeinek igazgatását.

Avégett azonban, hogy tovább haladjunk, nyilvánvalóan sok mindent meg kell változtatnunk a szocialista demokrácia valamennyi szervezetének szervezeti

felépítésében és működésében, beleértve a Kommunista Szövetséget is. A Kommunista Szövetség továbbra is túlnyomórészt az állami és képviseleti testületek valamint az igazgatási ügyeire összpontosítja magát. Hogy a munkásosztály befolyása kerüljön túlsúlyba, ami fejlődésünk ipari szakaszában megfelel egészében vett szerepének és lehetőségeinek, a KSz meg kell hogy kezdje a munkásosztály olyan fronton történő megszervezését és felkészítését, amely az eddiginél szélesebb és többet jelent, mint amit eddig tettünk. Csak ezáltal fokozódhat újszerű módon a tettrekészség, de nemcsak az aktivisták egy körének a tettrekészsége, hanem az egész osztályé. Mindez azonban nem késztet bennünket arra, hogy a Kommunista Szövetséget olyan párttá alakítsuk át, amely az önigazgatási szervezet helyett hoz döntéseket.

A jugoszláv munkásosztály egységével kapcsolatos alapvető kérdést tisztázva, amelyen a társadalmi rendszer és a Kommunista Szövetség egysége alapul, a KSz egész tevékenysége az elkövetkező időszakban nyilvánvalóan sokkal inkább az önigazgatás mint a társadalmi viszonyok teljes rendszere fejlesztésére és ezen az alapon a gazdasági fejlődés feladatainak elvégzésére, a politikai rendszer problémáinak rendezésére irányul — mint ahogyan beszámolójában Vlahović elvtárs is hangsúlyozta.

A Kommunista Szövetség eddig nem sok erőfeszítést tett a megoldások felkutatására. Most azonban, amikor megerősítettük a JKSz programjának és a IX. kongresszusnak az irányvonalát — ezzel kapcsolatban elsősorban Tito elvtárs beszédére is gondolok, valamint arra, amik a beszámolókban elhangzottak, továbbá a küldöttek felszólalásainak lényegére — a Kommunista Szövetségben, a szakszervezetekben, az összes társadalmi-politikai szervezetekben, a képviseleti testületekben munkára van szükség, olyan munkára, amely ezen elvi határozatokat a munkaszervezetek és kommunák tapasztalataival egyesítve alkalmazható gyakorlati megoldásokat eredményez.

A nagy munkaszervezetek megalakításának időszakában okvetlenül olyan megoldásokra van szükségünk, amelyek minden társult vállalat dolgozóinak biztosítják az igazgatásban való részvételét. Az önigazgatásban mutatkozó lemaradás nem küszöbölhető ki az integráció lelassításával. Ez ugyanis fékezné a munkamegosztást és a termelékenység növekedését. A Kommunista Szövetség számára úgyszintén elfogadhatatlan, hogy az önigazgatási rendszerben a szocialista demokratizmus hordozója legyen és a vezető technikai struktúráknak engedje át a termelékenység korszerűsítése és a nagyobb jövedelem hordozójának szerepét. Ez az önigazgatást, vele együtt pedig a Kommunista Szövetséget védekezésre kényszerítené, kiszorítaná a legfontosabb társadalmi-gazdasági területről és tevékenységét a szűkebb értelemben vett politikai viszonyok területére korlátozná. Ennél semmi más nem készíthetné elő jobban a talajt arra, hogy a gazdaságban túlsúlyba kerüljenek a technokrata megoldások, ezáltal pedig az államszocialista megoldások is az egész társadalmi életben. Hosszabb időre egyedül az önigazgatás és a szocialista demokrácia lehet a hatékonyság forrása, a munkásosztály és az összes dolgozó rétegek mozgósításával, amelyeknek érdekeltsége és az igazgatásban való tevékeny részvétele nélkül a társadalmat semmilyen tehetséges vezetőség vagy hatékony gépezet nem változtathatja meg.

A gazdaságnak a szűkebb közösségek területével történő azonosítása Jugoszláviában elkerülhetetlenül lemaradáshoz vezet. A tehetetlenség, a munkamegosztásra vonatkozó tehetetlensége jugoszláv keretek között azt jelentené, hogy a föderatív politikai rendszer összeütközésbe került a termelőerők fejlődésével. Az egységes piac valójában a védőgátak egyike a nacionalizmussal, a gazdasági, a kulturális, valamint emberi munka és általában az emberek fölötti hatalomösszpontosulással szemben — manapság különösen a köztársaságokban. Mindennek a munka alapján történő mérlegelése a munkaközösségek egyenjogú helyzetének, ezáltal pedig az összes termelők és nemzeti közösségek egyenjogú helyzetének is előfeltétele.

Nem vitás, hogy a nemzeti piac megalakítása volt az alapja a polgári osztály nacionalista ideológiájának és terjeszkedési politikájának. Most abban a helyzetben vagyunk, hogy megállapíthatjuk: a politikai és kulturális kizárólagosság a szocialista társadalomban is a gazdasági bezárkózás kísérő jelensége. Hiába harcolnánk a nacionalizmus ellen a politika és a kultúra terén, ha megengednénk az anyagi érdekek kizárólag nemzeti alapon történő megszervezését, amelyekből a nacionalizmus törvényszerűen jönne létre.

A nemzetek közös életének problémái társadalmi fejlődésünk elválaszthatatlan részét képezik. E problémák mindig új formában jelentkeznek, mert Jugoszláviában a nemzetek fejlettségük foka és tudatuk szempontjából manapság már nem olyanok, mint húsz évvel ezelőtt voltak. A nacionalizmus jelentkezésének mindenképpen kedvezett az, hogy az említett változásokhoz való alkalmazkodásban a politikai rendszer némileg lemaradt. Nyilvánvaló, hogy a modern nacionalizmus, amely a korábbi történelmi antagonizmusokra is támaszkodhat, de mindenkor a polgári osztály társadalmi jellegén alapul, nem hal el azzal, hogy lekerül a hatalomról.

Ha minden nemzet kommunistáinak nem lenne reális fogalma a saját nemzetében észlelhető nacionalizmus burzsoá természetéről és megjelenési formáiról, ez azt jelentené, hogy nem értik meg az osztályviszonyok egészét, nem képesek megkülönböztetni azt, ami burzsoá, attól, ami a nemzet mai életében és múltjában népi és szocialista jellegű.

Ezért a nacionalizmus iránti viszony nem viszonyulás valami eltolódás iránt a munkásmozgalom keretein belül. Alapvető viszonyulás ez, saját nemzetünk burzsoáziájához, vagyis a legfőbb osztályellenség iránt, s a vele való leszámolás nélkül nincs is szocialista átalakulás. Ha a munkásmozgalom a sietségben, hogy az államiság összes elemeit megszerezze, a polgári osztály hagyatékából kezd kölcsönözni, a történelemből észrevétlenül áttér a filozófiára, vagyis a világnézet kölcsönzésére. Ha pedig ennek enged, a vezéreszme burzsoázia nacionalista eszméje lesz, függetlenül attól, hogy a Kommunista Pártot a nemzeti államiság megteremtésében gépezetként használja fel, s hogy mindez a társadalmasított termelő eszközök feltételei között megy végbe.

Abban az időszakban amikor a nacionalizmus szeparatista formáját népeink indokoltan elvetették, veszélyes lenne akárcsak egy pillanatra is eltörölni a különbséget Jugoszlávia internacionalista, unitarista, vagyis valójában bürokratikus és asszimilációs koncepciója között. Jugoszláviában nem létezhet demokratikus és szocialista unitarizmus. Ez elkerülhetetlenül bürokratikus centralizmust jelentene, amelynek úgyszintén elkerülhetetlenül a nagyszerb hegemonizmusban, a szerb-horvát, vagy valamely más bürokratikus koalícióban kellene támaszt keresnie.

A nagyszerb nacionalizmus a fasiszta emigrációban megnyilvánuló legagresszívabb formáktól kezdve azokig a formákig, amelyeket az országban próbál elfogadtatni, most szövetségesként kínálja fel magát a szeparatizmus elleni harcban. Azzal a leplezetlen törekvéssel, hogy rehabilitálja az unitarista koncepciót, hangsúlyozza azt a tételt, amely szerint tulajdonképpen az alkotmányfüggelékek is engedményt jelentettek a szeparatizmusnak. A szerbiai kommunisták ezt újabb ismertető jelnek tekintik. Ezért kisebb a veszélye annak is, hogy a szerb nacionalizmust, bármilyen formában is jelentkezzen, Jugoszlávia egységének elemeként fogadjuk el.

Hazánkban egyetlen nemzet sem töltheti be a szocialista avantgarde, a forradalmi vívmányok őrzője, illetve Jugoszlávia egységének biztosítéka sajátos szerepét. Jugoszlávia egysége csak mint a munkásosztály egysége, az egyenjogú nemzetek és nemzetiségek egysége lehetséges, amelyeket a közös forradalom és a szocialista önigazgatási rendszer fűz egybe.

VELJKO MILATOVIĆ:

Elnök elvtárs, elvtársnők és elvtársak, a közösségünkben uralkodó időszerű állapotokat és viszonyokat elemezve és értékelve tudatában kell lennünk annak, hogy a nagy vívmányok ellenére is zavarok álltak be, nagy nehézségek merültek fel. Véleményem szerint nem szabad általatni magunkat a problémák súlyával kapcsolatban, amelyek a társadalmi-gazdasági élet mélyére hatolnak és kiterjednek a politikai területre, a politikai rendszer intézményeire, a tudat és a szellemi felépítmény szférájára. Erre a JKSz Elnökségének 21. ülése és Tito elnök is rámutatott. A Kommunista Szövetségtől és e választmányi értekezlettől azt várjuk, hogy folytassa az Elnökség említett ülésének irányvonalát és még megfontoltabban és sokoldalúbban haladjon tovább, járjon az élen mint a munkásosztály és önigazgatási szocialista forradalmi mozgalmunk tényleges élcsapata.

Már hosszabb ideje tudatában vagyunk annak, hogy fejlődésünket a régi osztályellentétek kísérik. Ugyanúgy az új osztályellentétek is, amelyek az önigazgatás keretében alakultak ki. A javakat, amelyeket dolgozóink hoznak létre nem osztják el egyenletesen és a befektetett munka elve alapján. Az állandó és ellenőrizetlen infláció, amelyet gazdasági-politikai rendszerünk különböző következetlenségei idéztek elő elértéktelenítik a munkásosztály és a dolgozók vívmányait, úgyhogy a munkatermelékenység és az emberi szellem erényei — a tudomány és a tudományos előrelátás — veszítenek értékükből, háttérbe szorulnak a rögtönzés, az ideiglenesség, a közvetítői ügyesség és az úgynevezett üzletiesség elől. A szociális különbségek és a diszharmónia, amely ilyen körülmények között kialakul, megbontja társulásunk platformját, leszűkíti politikánk alapjait, bizalmatlanságot kelt és erősíti az osztályösszetűzés elemeit. A nagy gazdasági egyenlőtlenségek és az egyes vidékek és köztársaságok közötti fejlettségi szintkülönbségek esetleges fokozódása mindinkább a nacionalizmus forrásává és állandó gócává válhat.

Az utóbbi években erőfeszítéseket tettünk az önigazgatás fejlesztésére és az etatizmus leküzdésére. Ezekre az erőfeszítésekre az alkotmányfüggelékek tették fel a koronát. Ennek ellenére azonban észlelhetjük azt, hogy az alapvető társadalmi összeütközés — az önigazgatás és az etatizmus összeütközése —, függetlenül a kedvező alkotmányos megoldásoktól, nem az önigazgatás illetve a munkásosztály és a dolgozók javára fejlődik. Az életben valójában léteznek és szívósan fennmaradnak a régi rendszer elemei, vagyis a megcsontosodott etatista viszonyok, továbbá a meghirdetett céloktól és alkotmányos rendelkezésektől is számottevő eltérés tapasztalható. Valójában hogy úgy mondjam már hosszabb ideje megbonthatatlan egyensúly uralkodik az önigazgatás és az etatizmus erői között. Az etatizmus és a technokratizmus eszmei támogatói manapság nem képesek alkotmányos rendelkezésekkel megszüntetni az önigazgatást. Ám a munkásosztály és az önigazgatás erői sem képesek további számottevő lépéseket tenni előre az etatizmus és a technokratizmus gyakorlati megsemmisítése érdekében, noha rendelkezésükre állnak az alkotmányos hatóeszközök. Meg vagyok győződve róla, hogy éppen ez, az ilyen állapotok, az ilyen egyensúly fennmaradása a munkásokban és a népben a hiábavalóság érzését kelti és bizalmatlanságot a demokratikus szocializmus ereje iránt. Ilyen lelkiállapotban és hangulatban könnyebb szítani az önigazgatás- és szocialista ellenes ideológiát, a nacionalizmust és a sovinizmust, a szeparatizmust és hegemonizmust, amelyeknek közös vonása a politikai jobboldaliság és amelyek a munkásosztály fölötti erőszak, az emberi és a társadalmi szabadság megszüntetése, a nemzeti türelmetlenség és egyenlőtlenség viszonyainak megteremtése mellett állnak ki.

E választmányi értekezlet további fejlődésünk és előrehaladásunk végett, kétségtelenül rámutat majd az akciók irányaira és programjára, mind a társadalmi-gazdasági szférában, mind az önigazgatási rendszer fejlesztése, anyagi alapjának erősítése terén, továbbá a politikai szférában és a társadalmi felépítmény terén. Noha mély meggyőződésem, hogy képesek vagyunk meghatározni a fő irányokat, rá szeretnék mutatni néhány jellegzetességünkre és fogyatékosságunkra. Már hosszabb ideje harcolunk az önigazgatási szocializmusért, méghozzá két alapvető, egymástól kölcsönösen függő irányban — a decentralizáció útján és az önigazgatás vagyis a társult munka fejlesztése révén. A decentralizáció deetatizálást is jelent, illetve ahogyan mondani szoktuk az állam funkcióinak elhalását. Az önigazgatás a társult munkában egy általános átfogó önigazgatási rendszer létrehozását jelenti, amelynek egyesítenie kell az élet és a munka minden megnyilvánulását, a társadalom és a közösség szervezeti felépítésének minden formáját és szintjét. E folyamatok mellett — hogy ne mondjam: az állam elhalásának folyamata helyett — kifejlődött forradalmi mozgalmunk fő politikai szervezeteinek, a Kommunista Szövetségnek és a Szocialista Szövetségnek társadalmasítási folyamata. E folyamat politikai és társadalmi következményei rendkívül nagy kárt okoznak az önigazgatásnak és a demokráciának a platform egységének és a társadalom képességének, hogy a politikai célokat és programokat a munkásosztály és a dolgozók tényleges vívmányaivá változtassa. A munkásosztály és a dolgozók a Szocialista Szövetség és a Kommunista Szövetség nélkül, erőteljes politikai mozgalmuk nélkül úgyszólván fegyvertelenek maradnának, egységük megbomlana az etatizmus és technokratizmus fellegváraival szemben. Ilyen körülmények között az állam továbbra is

a társadalmi rend, a politikai egybefűzés és döntőbíráskodás alapvető és fő tényezője maradna. A politikai szervezetekben, a Kommunista Szövetségben, a Szocialista Szövetségben, a szakszervezetekben mindinkább elhalnának a forradalmi mozgalom funkciói, s ezek politikai struktúrákká, a vezetőségek szervezetévé változnának, amelyek el lennének különülve a társadalom alapvető erőitől — a munkásosztálytól, a parasztoktól és általában a dolgozó néptől. Ezért viszonyaik fő jellegzetessége a partneri kapcsolat, a párhuzamosság, a hatalmi vetélkedés lenne. Fokozódnának a törekvések arra, hogy fórumaik az állammal és a technokráciával egyesüljenek.

A társult munkában, amely akár potenciálisan is a társadalom és a rend alapvető társadalmi ereje, az egység hiánya és a felaprózottság uralkodik. Még mindig az állam tölti be az egybefűzés, jobban mondva meggyőződésem szerint, az önigazgatás helyi kiépítése döntő tényezőjének szerepét. Az önigazgatásnak fő támasza a Szocialista Szövetségbe és a Kommunista Szövetségbe egyesült forradalmi politikai mozgalomban kell hogy legyen, s ez közvetlenül az önigazgatás funkciójában érvényesül, tömöríteni ezeket az erőket és társulásuk erejénél fogva a munkásosztály történelmi érdekeit és a társadalom politikai céljait a társadalom győzelmeivé és vívmányaivá változtatná. Véleményem szerint hangsúlyoznom kell, még ha másokat is ismételek, hogy további önigazgatású demokratikus fejlődésünkre és a nemzeti egyenjogúságra nézve döntő fontosságú az, hogy a társult munka, vagyis a munkásosztály és az önigazgatás, mint egységes rendszer ténylegesen a társadalom és közösség integrációjának alapvető hordozóivá váljanak. Hogy pedig ez megvalósuljon, a társult munkának és az önigazgatásnak az anyagi alapot meg kell szilárdítania, fejlesztenie kell saját árutermelési feltételeit, vagyis a modern piaci feltételeken alapuló gazdaságot, egyben gazdaságilag és politikailag is integrálódnia kell. Ezért politikai és önigazgatási mozgalmunkat meg kell erősíteni és az önigazgatás szolgálatába állítani. Ha ez nem sikerül, lelassul általános előrehaladásunk, fokozódnak a nehézségek és az ellentmondások, a szembehelyezkedés pedig egyre robbanékonyabbá válik. A társadalmi bázis egyre határozottabban követeli — s erre valóban szükség van — hogy a Kommunista Szövetség, a Szocialista Szövetség, a szakszervezetek és a többi társadalmi-politikai szervezetek, amelyek a munkásosztályból és egyéb különféle néprétegekből származnak, s azzal az igénnyel lépnek fel, hogy az önigazgatási szocializmus funkcióját végezzék —, politikailag és szervezetileg idomuljanak a jelenlegi és jövőbeni önigazgatási viszonyok szükségleteihez. A merev, elidegenült struktúra helyett politikai érdeklődésünket és tevékenységünket más irányba kell fordítanunk s a szervezeteket egyesíteni kell a társadalmi erőkkel, amelyekből valójában erednek és felfejlődnek. Arra kell törekednünk, hogy politikai szervezeteink magában a munkásosztályban, a népben fűződjenek egybe és erőteljes, egységes forradalmi mozgalommá tömörüljenek, amelynek eszmei irányvételét és mozgató erejét a szocialista öntudat és a munkásosztály gyakorlata, valamint a munkásosztály élcsapata — a Jugoszláv Kommunista Szövetség — képezi. Tehát egy olyan mozgalommá tömörüljenek, amelyeknek általános népi jellegét, politikailag átfogó voltát az emberek részvételének közvetlenségét és politikai tevékenységét a Jugoszlávia Dolgozó Népe Szocialista Szövetsége biztosítja és juttatja kifejezésre. Ezen az úton haladva sikeresen felszabadíthatjuk a társult munkát vagyis az önigazgatást az állam gyámkodása alól, megszüntethetjük a rend platformjában keletkezett repedéseket, megszabadulhatunk az etatista és technokrata társadalmi konstrukcióktól és irányzatoktól való függőségtől. Ez lesz egyszersmind a legjobb útja annak is, hogy leszámolunk az elavult társadalmi rendszer ideológiájának maradványaival, a nacionalista és egyéb embertelen szélsőséges megnyilvánulásokkal és a próbálkozásokkal, amelyek célja létrehozni a nemzeti kizárólagosság mozgalmát, a munkásosztály, az emberek, az emberi szabadságok, az emberek nemzeti érzelmei fölötti erőszak hegemóniáját.

A jelenlegi politikai helyzet megköveteli, hogy felmérjük a Szocialista Szövetség társadalmi szerepének problémáit. E célból nekünk a Szocialista Szövetségben a többi társadalmi-politikai szervezettel együttműködve megbeszéléseket kell folytatnunk és határozott álláspontra kell helyezkednünk a Szocialista Szövetség társadalmi pozíciójával és általában a politikai rendszer mindazon kérdéseivel kapcsolatban, amelyek az alkotmányos változások úgynevezett második szakaszában kerülnek megvitatásra. Úgy tűnik, hogy manapság újra

kell értékelni és bizonyos módon rehabilitálni a Szocialista Szövetségnek a politikai rendszerben elfoglalt helyére és betöltött szerepére vonatkozó tételeket a Szocialista Szövetség és a képviseleti szervek, az állami szervek, az önigazgatási szervek, elsősorban pedig a Kommunista Szövetség közötti viszonyra vonatkozó tételeket.

A Szocialista Szövetség általános népi politikai szervezet, irányvonala szocialista önigazgatási jellegű, a testvériség és az egység, a nemzeti egyenjogúság. Biztosítja azt, hogy közvetlenül kifejezésre jussanak a társadalmi és nemzeti érdekek. Ugyanakkor azt is biztosítja, hogy a különféle érdekek létezésének feltétele ellenére is szocialista alapon megteremtjük az általános elfogadható politikai platformokat, kialakítjuk annak a politikának a koncepcióját, amely nincs megterhelve a pillanatnyi és pragmatikus kompromisszumok által. Ebben van a Szocialista Szövetség szerepének lényege az önigazgatás és társadalmi megbeszélés rendszerében. Benne tehát kifejezésre jutnak és szembehelyezkednek az érdekek, de nem azzal a céllal, hogy a pillanatnyi megegyezések és a monopólium ereje alapján megoldásokat találjunk a konkrét politikai helyzetre, hanem, hogy elvégezzük a szintézist, az egyesítést, s ezt olyan politika kialakításának alapjaként használjuk fel, amelyben a munkásosztály és történelmi érdeke uralkodó jellegűvé válik annak a megítélésében, hogy mi az általános társadalmi érdek. A Szocialista Szövetség olyan szervezetté válik, amely, ha egyszer kialakul és formát ölt a társadalmi politika, lehetővé teszi ennek a figyelemmel kísérését, azt, hogy demokratikus eszközökkel ellenőrizzük mi válik valóra a gyakorlatban és mekkora az eltérés, s ezzel párhuzamosan alternatív lehetőségeket teremt a más, jobb megoldásokra.

A Szocialista Szövetség ebben az esetben indítványozhatja azoknak a megoldásoknak a felváltását, amelyek a gyakorlatban kudarcot vallottak, demokratikus módon felválthatja azokat az embereket is, akik képtelennek bizonyulnak egy meghatározott politika megvalósítására, s ily módon lehetővé teszi a társadalomnak, hogy leküzdje az ellentmondásokat mégpedig politikai megrázkódtatások, az erőszak alkalmazása, valamint az autoritális módszerekre való visszatérés nélkül.

Még egyszer szeretném hangsúlyozni, hogy a Kommunista Szövetség ereje nem annyira az erős politikai központokban van, hanem inkább a munkásosztállyal és a Szocialista Szövetséggel való tényleges egységében, illetve az igazi önigazgatási szocializmus erejében és életképességében, amelynek segítségével a munkások, a parasztok és az összes dolgozók mint tevékeny tényezők, felelősségteljes, szabad és bátor emberek — mint irányítók kapcsolódnak be a politikai életbe.

Természetes lenne és itt is az ideje, hogy a Kommunista Szövetségben és a Szocialista Szövetségben, valamint szervezeteikben és fórumaikban a munkások és parasztok ne legyenek feszélyezettek, úgy érezzék magukat mint otthon, hogy e szervezetek keretében mindenekelőtt megszabaduljanak az elavult társadalmi rendszerekből származó kritikátlan öntudattól, az öröklött történelmi terhektől és az alattvalóság érzésétől. Hiszem, hogy ez az értekezlet ilyen értelemben ösztönzéseket és lépéseket is tesz előre.

KIRO HADZSIVASZILEV:

Elvtársnők és elvtársak, az Elnökség 21. ülése után a Kommunista Szövetség által végzett erélyes akció és Tito elvtársnak ezen az ülésen mondott beszéde óta eltelt viszonylag rövid idő alatt politikai helyzetünk lényegesen megváltozott. Gyakran felmerül azonban a kérdés, hogyan és miként történhetett meg, hogy az ellenséges erők ilyen előretörésével kerüljünk szembe, miként biztosíthatjuk magunkat a jövőben az effajta veszélyektől? Hogyan lehet az, hogy manapság olyan veszélyekkel nézünk szembe, amelyek korábban nem léteztek? Hát gyengül szocialista társadalmunk ellenálló ereje, ahelyett, hogy erősödne? Hát az önigazgatás fejlődése bővíti a teret az ellenséges erők tevékenysége számára is, nagyobb lehetőségeket nyújt nekik is?

A Kommunista Szövetség e kérdésekkel eddig kellő mértékben nem foglalkozott. Az ellenséges erőkkel vívott közvetlen küzdelem első pillanataiban valószínűleg erre nem is volt képes, most azonban ez annál is inkább fontos

feladatként áll előttünk. Nincsenek forradalmi átalakulások bizonyos megrázkódtatások és válságos pillanatok nélkül, más azonban a forradalmi folyamatok válságos pillanata és egészen más a szocialista forradalom alapvető vívmányait közösségünk testvériségét és egységét, a Jugoszláv Kommunista Szövetség eszmei-politikai egységét fenyegető kisebb-nagyobb veszély, amelyet éppen most vészeltünk át, s amelyek nem kell és nem szabad hogy további fejlődésünkben felmerüljenek.

A szocialista- és önigazgatás-ellenes erők minden formája ellen a harc csak akkor lehet hatékony, ha nem torpanunk meg az önigazgatási viszonyok fejlesztésében. S hogy ez sikerüljön nekünk minél jobban és pontosabban kell felismerni az összes önigazgatás-ellenes irányzatok képét és fonákját, ugyanakkor pedig mélyrehatóbban kell megismerkedni az önigazgatási szocialista viszonyok létrejöttének és fejlődésének minden vonatkozásával, problémájával és ellentmondásával. Az önigazgatás nem a különféle érdekek hordozóinak bármilyen szabad szembehelyezkedése, hanem olyan viszony, amely ezen érdekek tudatos megegyezés szerinti egybehangolását biztosítja, a közöttük levő ellentmondások leküzdését, az emberek mélyrehatóbb és szorosabb egybefűzését a szabad társulásba, amelyben egyre kevesebb lesz a kényszer és egyre inkább kibontakozik a szabad megbeszélés és a társulás. Ám még mindig szemben állunk a társadalmi eszközök etatista, technokrata és egyéb nagymértékben önző sőt még magántulajdoni típusú monopolista kisajátításának nemcsak a lehetőségeivel, hanem komoly jelenségeivel is, s ezért még meglehetősen széles körű lehetőségek vannak arra, hogy a társadalmi tudat és magatartás terén újratermelődjenek az egyéni, csoport- vagy nemzeti önzés különféle formái. Ezek a jelenségek egyelőre a normálisnál nagyobb mértékben vannak elterjedve, tekintettel az említett monopolista elemek jelenlétére társadalmi-gazdasági viszonyainkban, mert ilyen értelemben hat az összes eddigi történelem. Az új viszonyok kialakulása nem fogja gyorsan leküzdeni a történelem roppant nagy erejét és energiáját, nem fog bennünket máról holnapra megszabadítani az emberi lényben évszázadok alatt felhalmozódott önző ösztönöktől, különösen, ha szem előtt tartjuk azt, hogy közösségünk még mindig küszködik az anyagi eszközökben való szűkölködés számos komoly problémájával. Ezért jelentkeznek manapság társadalmunkban a sajátos ellentmondások.

Az önigazgatási viszonyok jellege megköveteli a dolgozóktól és az önigazgatású közösségektől, hogy ápolják egymás kölcsönös megértését és méltánylását, türelmesen keressék az olyan közös megoldásokat, amelyek a kölcsönös támogatás és szolidaritás elvén alapuló érdekek egybehangolását kifejezésre juttatják.

Az igazi önigazgatási magartatás alapvető ismertető jele viszonyulásunk éppen azon érdekek iránt, amelyek többé-kevésbé eltérnek érdekeinktől, s amelyek hordozóival együtt kell keresnünk és feltárnunk az önigazgatási megegyezés és megbeszélés útján a közös megoldásokat. Ha ez a viszony kapcsolatban áll az önigazgatás lényegével, az érdekek között lehetnek különbségek, melyek nem fognak megszűnni, de önmaguktól nem alakítanak ki rossz légkört, feszültséget, nem idéznek elő kritikus jelenségeket, hanem valóban új, szocialista önigazgatási módon lesznek áthidalva. Az ezzel ellentétes magatartás, amely az önző elvakultságból és kizárólagosságból indul ki, bármennyire is igyekszik leplezni magát az önigazgatásra irányuló jelszavakkal, lényegében véve önigazgatás-ellenes s éppen ilyen magatartást tapasztalhatunk manapság nem is olyan ritkán egyes egyének, különféle társadalmi csoportok, sőt az önigazgatású közösségek esetében is. Vagyis pontosabban: azok esetében is, akik a nevükben beszélnek.

E jelenségek hordozói csak a nyomás, a zsarolás és a kényszer módszerét ismerik el. Többfajta veszéllyel fenyegetnek bennünket. Ha sikerül részben és időnként ránk kényszeríteni magukat, akkor az önigazgatásra ténylegesen komoly csapásokat mérnek, s ami talán még ennél is rosszabb, megingatják a bizalmat általában az önigazgatási rendszer iránt. Ha ez nem sikerül nekik, akkor gyakran sikerül megbénítaniuk az önigazgatási szervek működését, megakadályozniuk a nyílt problémák megoldását, kiélezni a környezet viszonyait, amelyben működnek, igen rossz légkört és komoly válságot előidézniük. Ezáltal rendkívül kedvező feltételek jönnek létre a különféle intrikusok, karrieristák, sőt ellenséges erők tevékenységére is.

Ezért a jelekből ítélve ezek a jelenségek társadalmi fejlődésünk jelenlegi feltételei között a legnagyobb mértékben veszélyesek. Annál is inkább, mert ez idő szerint nem csak szórványosan nyilvánulnak meg. Kisebb-nagyobb mértékben sok munkaközösségben és társadalmi környezetben észlelhetők, s noha az általuk az egyes mikro-környezetekben előidézett válságok nem okvetlenül veszélyeztetik a társadalom egészét, a helyzet megváltozik, ha e mikroválságok száma akkora, hogy már nem szabad lebecsülni. A közösségre és az önigazgatásra nézve a legnagyobb kár akkor következik be, ha ezek a jelenségek tágabb társadalmi közösségekben kapnak lábra. Ezért az önigazgatás-ellenes önző magatartás formái közül mindenképpen a legveszélyesebb a nemzeti önzés, vagyis ahogyan általában nevezzük: a nacionalizmus.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a nacionalizmus nem csupán az önigazgatás és a munkásosztály ellen irányul, hanem a nemzet ellen is, amelynek nevében fellép, e nemzet létérdekei ellen is és fordítva: korunkban bármely nemzet tényleges nemzeti érdekeit csak azok az erők képviselik, amelyek a munkásosztály és általában a dolgozók érdekeiért harcolnak, az országoknak, népeknek és dolgozóknak az egyenjogúságán alapuló nemzetközi egységéért, a társadalmi haladásért küzdenek.

Társadalmi feltételeink között a hiteles nemzeti érdekeket csak azok képviselik, akik képesek szakadatlanul fejleszteni az önigazgatási viszonyokat és a nemzeti egyenjogúságot, és ezen az alapon sikeresen megoldják a nemzetek közötti viszonyok problémáit, leküzdik a nemzeti ellentmondásokat, fejlesztik és elmélyítik a testvériséget és az egységet nemcsak a nemzetek és nemzetiségek, hanem általában az emberek között is. Ez nem mindig megy zökkenőmentesen. Komoly nehézségekkel is szembekerülünk. Ezek azonban nem képezhetik az okot arra, hogy egyszerűen szemet húnyjunk a nemzetek közötti viszonyok bonyolult problémái felett. Azért kell ezt hangsúlyozi, mert még mindig észlelhetünk olyan felfogásokat, amelyek szerint a nacionalizmus állítólag azért fokozódott fel ilyen mértékben, mert a kommunisták kezdtek túl sokat foglalkozni a nemzeti problémákkal. Számunkra foglalkozni a nemzeti problémákkal azt jelenti, hogy harcolni a nemzeti egyenjogúság, a testvériség, az egység szakadatlan fejlesztéséért, közösségünk erejének és szilárdságának fejlesztéséért. Ilyen értelemben sohasem foglalkozunk túl sokat a nemzeti problémákkal. Senkinek sem rójuk fel, hogy állítólag túl nagy figyelmet szentelt a nemzeti érdekeknek, hanem azt vetjük a szemére, hogy a velük való nacionalista viszszaéléssel, a kizárólagossággal és bomlasztó tevékenységgel valójában elárulta őket.

Az ilyen közösségnek mint amilyen a mienk saját társadalmi lénye és nemzeti összetétele érdekében figyelmét szakadatlanul a nemzetek közötti viszonyok problémáira kell összpontosítani. Ezek az összes társadalmi erőket érdeklik, főleg pedig azt, amely társadalmunk alapja — a munkásosztály. A munkásosztály nem közömbös és nem is lehet közömbös e problémák iránt. Nem követeli, hogy szemet hunyjunk bármilyen reális probléma, tehát a nemzeti probléma felett sem, hanem ellenkezőleg azt követelik, hogy tárgyilagosan felmérjük és azokat olyan módon közelítsük meg, amely egyesíti a dolgozókat és a népeket nem pedig szétválasztja és bomlasztja egységüket. A kommunistáktól sem követelheti senki, hogy mellőzzék saját népük nemzeti érdekeit. Olyan körülmények között azonban, amikor ezeknek az érdekeknek az elferdített értelmezése tévutakra terelhet, a kommunisták csak akkor bizonyulnak vezető eszmei-politikai erőnek, ha bármely releváns probléma megoldásakor a munkásosztály általános érdekei és a szocializmus céljai szempontjából rá tudnak mutatni a nemzeti érdekek tényleges értelmére, vagyis olyan erő, amely messzebbre és mélyebbre lát. Éppen ilyen szempontból sorainkban komoly fogyatékosságok nyilvánultak meg. Láttuk megtörténhet, hogy még az igen felelősségteljes tisztségeket betöltő kommunisták is a tipikus nacionalista elvakultság hordozóivá válhatnak ahelyett, hogy sikeresen szembeszállnának a nacionalista önzés jelenségeivel. Ők ezáltal olykor talán öntudatlanul is a politikai színtérre hívják az ellenséges erőket, bátorítják őket, lehetőségeket nyújtanak számukra, hogy erősebbeknek mutatkozzanak, mint amilyenek valójában.

Mélyen el kellene gondolkodni e tapasztalatok fölött. A Kommunista Szövetség ezt meg is tette, és kinyilvánította eltökéltségét, hogy mozgósítja összes erőit, felhasználja legújabb ismereteit, hogy meghiúsítsa a nemzeti önzés fel-

lángolási jelenségeinek megismétlődését. Most már mindannyiunk számára sokkal könnyebb idejekorán felismerni és gyökerében meghiúsítani minden próbálkozást a vak hazárdjátékra, hogy — mint ahogyan Tito elvtárs mondta „néhány milliárdért" a nemzeti harcok felszításával kockára tegyék forradalmunk alapvető értékeit. Ha ezeket a jelenségeket kiküszöböljük a nemzetek közötti és köztársaságok közötti viszonyokból, ha sikeresen harcolunk minden önző magatartás ellen, mégpedig minden szűkebb környezetben is, hamarosan bebizonyosodik, hogy társadalmunk nem kénytelen válságokkal és veszélyes kockázatokkal fizetni az önigazgatási viszonyok fejlődéséért. A nehézségektől nem szabadulhatunk meg, az effajta válságos helyzetektől azonban, amilyen ez a legutóbbi volt, igen. S ez nem ellenségeinktől, hanem magunktól függ.

VINKO HAFNER:

Elvtársnők és elvtársak, az előttem felszólaló sok szempontból az én gondolataimat is kifejtette. Mivel azonban igen jelentős témáról van szó, ugyanezt a problémát én mégis más szempontokból is megvilágítanám.

Vlahović elvtárs vitaindító beszámolójában szó volt a Kommunista Szövetség eszmei válságáról. Úgy gondolom, hogy ez a megállapítás, bármennyire is nehezünkre esik, nem jelent semmiféle dramatizálást, elbátortalanítást. Ellenkezőleg, ez csupán a tényleges helyzet beismerése, amely dolgozóink számára már jól ismert, tehát nyilvános beismerése senkit sem döbbenthet meg.

Mindannyian egyetértünk azzal a megállapítással, hogy az Elnökség 21. ülése és a vele kapcsolatos események a kommunistákat egyszerre élénkebb politikai tevékenységre késztették és e tevékenységnek új forradalmi tartalmat adtak. Mégis, ez nem szabad, hogy megtévesszen bennünket. A korábbi időszakban felhalmozódott mélyebb okok ugyanis, amelyek a jelenlegi válságot előidézték, e politikai ébredéssel nem küszöbölődtek ki. Az okok továbbra is hatnak, a kommunisták jelenlegi fokozott politikai tevékenysége és tudatra ébredése azonban gyorsan félbeszakadt, s hamarosan ismét egy újabb, még súlyosabb válsággal kerülhetünk szembe.

Hogy ezt a lehetőséget elkerüljük és a szükséges politikai szilárdságot és a zavartalan társadalmi előrehaladást hosszabb időre biztosítsuk, világos álláspontra kell helyezkednünk, majd a válság tényleges okait kell felszámolnunk. Ezek között mindenképpen a legjelentősebb az, hogy gyengült a Kommunista Szövetség egybefűződése saját szociális bázisával, vagyis a munkásosztállyal, főként pedig a termelő munkások alapvető rétegeivel. Ez azt jelenti, hogy fokoznunk kell a munkások közvetlen befolyását a Kommunista Szövetség politikájára. E cél elérésének lényeges feltétele, hogy gyökeresen megváltoztassuk a Kommunista Szövetség jelenlegi szociális struktúráját, és megteremtsük a munkások kifejezett többségét, politikai túlsúlyát.

Hasonló követelést tartalmaz számos korábbi pártdokumentum is. Ennek ellenére a Kommunista Szövetség szociális és politikai átalakulásának tényleges folyamata már évek óta visszafelé, teljesen ellentétes irányban fejlődött, vagyis abban az irányban, hogy csökkent a munkások politikai befolyása és száma a Kommunista Szövetségben.

Íme néhány adat az Elnökség 29—31. számú közlönyéből. 1960-ban a KSz tagjainak 46 százaléka volt munkás, 1970-ben pedig már csupán 30 százaléka. Ezekhez az adatokhoz még hozzá kell tennünk két jelentős és rendkívül negatív tényt. Először, a munkások tényleges befolyása a Kommunista Szövetségben érezhetően kisebb, mint ahogyan számunkra a tagság összetételében való viszonylagos részvételük alapján tűnik, mert a társadalmi hatalom tényleges megoszlása (a Kommunista Szövetségben is) kifejezetten eltolódott az irányító kommunistákról a felsőbb társadalmi rétegekre.

Másodszor. A tagság kifejezett többségének jövedelme alapján a foglalkoztatottak átlagos személyi jövedelme az átlagos nyugdíj, illetve az átlagos családi jövedelem felett foglal helyet, ami azt jelenti, hogy a létra felső harmadán van. Ha most mindezeket a tényeket összefüggésbe hozzuk — a szociális struktúrát, a társadalmi hatalom megoszlását és a tagság többségének anyagi helyzetét — világosabbá válik miért nem felel meg a munkásoknak a Kommunista Szövetségben elfoglalt tényleges helyzete sem a Kommunista Szövetség, mint

a munkásság élcsapata társadalmi szerepének, sem pedig az önigazgatási alapokon megszervezett szocialista társadalomban a munkásosztály meghirdetett társadalmi helyzetének. Természetesen vitázhatunk akörül, hogy mi a munkásosztály, és ki a munkás a mi sajátos feltételeink között, illetve szociális, gazdasági és technikai fejlettségünk jelenlegi szintjén. Akörül azonban nem szabadna vitáznunk, hogy melyek a termelő munkások alapvető rétegei, mert ezeket igen jól ismerjük, a munkásság fogalmával jelöljük. Ez a legtömegesebb és legszilárdabb szociális csoportosulás, amely már objektíve szociális és termelési helyzeténél fogva a legnagyobb mértékben érdekelt az önigazgatási szocialista viszonyok győzelme és a társadalom szakadatlan forradalmasítása iránt. Éppen e jellegük folytán a termelő munkások a fő szociális bázisát képezik minden forradalmi kommunista mozgalomnak, amely már osztálytartalma szempontjából sem lehet más, mint munkásmozgalom. Nálunk bizonyára senki sem táplál olyan illúziókat, hogy csupán a munkástöbbség megteremtésével a Kommunista Szövetség keretében megoldhatunk minden jelenlegi fogyatékosságot és biztosíthatjuk tartós, haladó irányvonalát. Hogy ezt elérjük, egyrészt ennek a munkástöbbségnek a megteremtésekor egyszersmind a mozgalmon belül olyan demokratikus légkört és alkotói tevékenységet kell kialakítanunk, amelyben ez a munkástöbbség egyáltalán kifejezésre juthat. Másrészt, biztosítani kell a dolgozók döntő befolyását minden más társadalmi intézményben, illetve a társult munka minden területén. Mégis bízvást állíthatjuk, hogy egyedül a kifejezett munkástöbbség megteremtésével és a Kommunista Szövetség tevékenységére gyakorolt döntő befolyásának kialakításával biztosíthatjuk ténylegesen a KSz eszmei- és akcióegységét. A politikai mozgalom eszmei egysége ugyanis lényegében véve nem más, mint osztály- illetve szociális egység, vagyis a tagság, azaz a szociális bázis — amelyből toborozódik — tényleges szociális érdekeinek egysége. A szervezett kommunista tudat illetve ideológia csak akkor töltheti be az összetartó erő szerepét az eszmei egység megteremtésében, ha ezt az előfeltételt biztosítottuk. A Kommunista Szövetség jelenlegi megingott eszmei egységének alapvető oka éppen a mozgalom belső szociális különbségeiben, a tagság egy-egy szociális csoportja reális érdekei közötti túlságosan kifejezett ellentétekben van. Más szóval, az elmélyült szociális differenciálódás és a társadalmi bázisban kiéleződött osztályellentétek sajátos formákban, de ugyanolyan osztálylogika alapján áttevődtek a Kommunista Szövetség soraiba is. Világos, hogy holmi eszmei-politikai egységet a tagság leghomogénebb szociális struktúrájával sem lehet biztosítani, még ha a pártban kizárólag szakképzett munkásaink vagy kizárólag értelmiségiek lennének is.

A probléma tehát nem a szükséges belső ellentmondások létében van. A baj az, hogy a párttagság jelenlegi szociális struktúrájából szemmel láthatóan hiányzik egy eléggé kifejezett szociális hordozó erő, vagyis az a munkáscsoport, amely képes lenne leküzdeni az egyébként szükségszerű ellentéteket, a munkásosztály jelenlegi hiteles történelmi érdekei alá rendelné őket, és ily módon megteremtené a mozgalom eszmei- és akcióegységének reális alapját. E szociális hordozóerő összetartó hatásának hiánya miatt a tagság jelenlegi szociális differenciálódása igen kedvező alapja lett a frakciós tevékenységnek, az opportunizmusnak és egyéb káros jelenségnek. A Kommunista Szövetség ily módon kezdett kissé az egységes politikai mozgalomból valami olyanná átalakulni, amit a polgári politikai gyakorlatban a „baloldali pártok koalíciójának" neveznek, amelyben a legszélesebb platform alapján akár ideiglenesen is együttműködhetnek a legnagyobb szociális végleteket képviselő elemek a szélsőbaloldali radikálisoktól és anarchistáktól kezdve a szociáldemokratákig és liberálisokig. Lehet, hogy ilyesmit megtűrhetünk nálunk is a Szocialista Szövetségben, de semmiképpen egy kifejezetten osztályjellegű avantgarde politikai mozgalomban.

Meg kell említenünk, hogy az eszmei széthúzás e folyamata mellett a Kommunista Szövetségben egyszersmind egy másik, ezzel ellentétes, látszólag teljesen képtelen, de mégis logikus folyamat vagyis egy új szociális és politikai egység megteremtésének folyamata van. Ezúttal azonban ez nem a munkásság szociális magva, illetve osztályérdekei alapján fejlődött, hanem az irányító és egyéb vagyonosabb társadalmi rétegekből származó tagság szociális érdekei alapján. E folyamat már meglehetősen nagy méreteket öltött, aminek egyrészt kedvez a nem megfelelő szociális struktúra és a társadalmi hatalom megoszlása

a Kommunista Szövetségen belül, másrészt pedig a gazdasági társadalmi struktúrák Kommunista Szövetségre irányuló egyre erőteljesebb külső nyomása. Természetesen ezeknek az irányzatoknak a győzelme mindenekelőtt azt jelentené, hogy a Kommunista Szövetség a proletárdiktatúra eszközéből a felsőbb társadalmi rétegek diktatúrájának eszközévé alakulna át, ezt követően pedig véglegesen meg is szűnne. Ez valóban a lehető legrosszabb alternatíva lenne, amellyel az Elnökség 21. ülése után már kezdtünk határozottabban szembeszállni. Mégis továbbra is észlelhetők ezek a veszélyes törekvések. Véglegesen, csak úgy tudjuk leküzdeni őket, hogy gyökeresen megváltoztatjuk a Kommunista Szövetség szociális struktúráját, s biztosítjuk a munkástöbbséget és döntő befolyását a KSz keretében. Természetesen a Kommunista Szövetség ilyen szociális átalakulását nem szabadna úgy végeznünk, hogy kirekesszük belőle a más munkásrétegekből, főleg pedig az értelmiségi rétegekből származó, becsületes, haladó szellemű tagokat. A Kommunista Szövetségben nincs túl sok mérnökünk, orvosunk és menedzserünk, hanem túl kevés benne a munkás. Ez azt jelenti, hogy a Kommunista Szövetség okvetlenül szükséges szociális átalakítását nem további tömegesítésével kell megvalósítanunk, hanem azzal, hogy intenzívebben töltjük fel sorait munkásokkal és fiatalokkal.

Ha ezt elérnénk, a Kommunista Szövetségben gyorsan friss vér kezdene keringeni, megszilárdulna a szükséges politikai differenciálódás és a számunkra ma úgyszólván megoldhatatlannak tűnő csüggesztő helyzetek és problémák közül sokat újszerű optimizmussal és hatékonyan kezdenénk megoldani. A Kommunista Szövetség ilyen mélyebbre ható átalakulásához elég sok idő kell, valamint számottevő erőfeszítés. Mindenekelőtt arra a szilárd meggyőződésre van szükségünk, hogy ezen az úton kell haladnunk. Igaz, hogy a Kommunista Szövetségnek mai állapotában is még mindig nagy erkölcsi és alkotó ereje van. Mégis ezeket az erőket nem tudjuk tartós alkotói és forradalmi tevékenységre késztetni, ha gyökeresen nem változtatjuk meg a Kommunista Szövetségen belüli szociális erők között meglevő reális viszonyokat.

Irreális dolog lenne azt remélni, hogy a jelenlegi pártstruktúrából, amelyben a hivatalnokok és a felső társadalmi rétegek érdekei és befolyása uralkodnak, csupán szubjektív erőfeszítések révén lehet tartósan a rétegek fölé emelkedni és ingadozás nélkül harcolni a munkásosztály mai történelmi érdekeiért, a kommunista társadalom építéséért. Az egyének és fórumok becsülete és haladó szellemű szándékai ellenére is az ilyen pártstruktúra viszonya a munkásosztály iránt objektíve nem lehet másmilyen csak paternalista. Ezért a jelenlegi pártstruktúra haladó irányban csak a munkás-elem erőteljes és közvetlen nyomására és a kommunista öntudat maximális erőfeszítésével alakulhat át haladó irányba és emelkedhet valamiként önmaga fölé. Mindezek miatt okvetlenül szükség van a Kommunista Szövetség tagsága szociális struktúrájának olyan értelmű gyökeres megváltoztatására, hogy kifejezett munkástöbbséget teremtünk, biztosítjuk e többség politikai dominációját, s a választmányi értekezlet ezen ülésének ilyen irányban tényleges fordulópontot kellene jelentenie, hogy így valóra váltsa az ország kommunistáinak és dolgozóinak reményeit.